

– E S S A Y –

Laat duizend bloemen bloeien

Diversiteit als smeeroilje voor de economie. Het nieuwe verhaal over geld en dienstverlening gaat over radicaal pluralisme. Diversiteit in culturen en kleuren, mannen, vrouwen en kinderen, nationaliteiten en religie, lokale economieën en systemen. Over het oude en het nieuwe verhaal in de economie.

TEKST SATISH KUMAR | BEELD JIRI BÜLLER

Evolutie houdt van diversiteit: biodiversiteit, religieuze en culturele diversiteit, politieke en economische diversiteit, diversiteit van waarheden en stemgeluid. Laat duizend bloemen bloeien en laat alle mensen vrij. De aarde is vol overvloed. Er is voldoende om te delen met iedereen. We kunnen naar diversiteit kijken als verdeeldheid of juist als eenheid. We kunnen de wereld ervaren als een netwerk van relaties of als een verzameling van gefragmenteerde en niet verbonden delen die met elkaar in gevecht zijn. Onze denkkeest – vermoeid van alle verdeeldheid, verschillen en conflicten – ziet uniformiteit vaak als oplossing voor een betere wereld. Je ziet dan dat er wereldwijd steeds meer uniformiteit ontstaat: dezelfde architectuur, dezelfde megastores, dezelfde megastallen, dezelfde fastfoodketens. Deze uniformiteit heeft echter niets te maken met eenheid en verbinding.

Het lijkt wel of ‘gezond verstand’ allang niet meer zo gezond is. Daarom is en blijft het belangrijk om ons te blijven herinneren dat oorlog, terrorisme, klimaatver-

andering, armoede en andere grote problemen alleen maar symptomen zijn van onze afscheiding van de natuur en onze medemens. Om de problematiek van onze ecologische en sociaal-economische crisis bij de wortel aan te pakken, is een verschuiving nodig van eigenbelang naar gemeenschappelijk belang. We worden uitgenodigd om eenheid te gaan zien in diversiteit.

PARADIGMA VERSCHUIVING

Economie en ecologie. Deze twee woorden stammen af van hetzelfde Griekse woord ‘oikos’ dat ‘huis’ betekent. Ecologie is de kennis en de alomvattendheid van ons huis, moeder aarde. Economie is het management van ons huis. Als we ons huis verliezen, wat blijft er dan nog over om te managen? Helemaal niets dat levend is. Daarom is het belangrijk dat onze economie in alle opzichten een afgeleide is van onze ecologie.

Het nieuwe verhaal over economie gaat over verbinding. De afgelopen honderd jaar zijn we gaan geloven dat de natuur

“HET LIJKT WEL OF
‘GEZOND VERSTAND’
ALLANG NIET MEER
ZO GEZOND IS”

**SATISH KUMAR: "DIVERSITEIT
BRENGT HET BESTE IN MENS EN
SAMENLEVING NAAR BOVEN."**

los staat van onszelf. We kunnen ermee doen wat we willen. We kunnen het regenwoud kappen, we kunnen een bio-industrie inrichten waar dieren niet worden beschouwd als levende wezens maar als producten, we kunnen oceanen leegvisen en de rivieren vervuilen. We voelen ons superieur in onze relatie tot de natuur. Ook werken we alleen voor erkenning, geld, macht, roem. Ondernemen is geld gedreven. Dit is het oude verhaal.

Het nieuwe verhaal is dat we verbonden zijn met de natuur. We zijn onderdeel van de natuur en staan in verbinding met alle levende wezens. Jouw geluk is mijn geluk. Jouw pijn is mijn pijn. Hoe ik jou behandel met mijn advies of product, zo word ik zelf ook behandeld.

Heel veel (vaak jonge) mensen worden wakker. Ze zijn zich in toenemende mate ervan bewust dat we hier op aarde zijn om betekenis te vinden. In het oude verhaal draait alles om meten. Meten is weten. In het nieuwe verhaal komen meten en betekenis bij elkaar. Niet alles van werkelijke waarde kun je immers meten. Betekenis kun je niet meten.

VOEDSEL EN ENERGIE

In het nieuwe verhaal nemen mensen afstand van de fossiele industrie. Alleen al in Groot-Brittannië zijn inmiddels meer dan 300 steden zeer actief met zonne-energie, windenergie en waterenergie.

Ook op het gebied van de voedselvoorziening zie je vernieuwing. In het oude verhaal maakt het niet uit waar het voedsel vandaag komt en hoe het groeit, zolang het maar te verpakken is en z'n weg weet te vinden naar de schappen van de supermarkt. In het nieuwe verhaal is voedsel geen bulkgoed meer. Voedsel is weer een groot goed. We voelen ons verbonden met waar het eten en drinken vandaan komt. We voelen ons verbonden met de aarde, de dieren, de planten en de manier waarop we deze behandelen. De relatie tussen mensen en voedsel is volop in beweging. We zijn betrokken bij het groeien van voedsel. Voedsel is een levend organisme en daar hebben we weer eerbied voor. In het nieuwe verhaal is ons eten en drinken lokaal. We eten wat er voorradig is in het seizoen. Het voedsel is organisch. We gebruiken niet langer allerlei ongezonde chemische middelen bij onze voedselvoorbereiding. We eten niet langer genetisch gemanipuleerd voedsel. Het nieuwe verhaal is een verhaal van heelheid, verbinding en onderlinge relaties.

GELD

Op dit moment is ruwweg tien procent van het geld in de wereld gerelateerd aan producten en diensten. Negentig procent is niet zichtbaar en alleen bedoeld om er meer geld mee te maken. Geld maken met geld is het algemene vertrekpunt in de huidige economie. We hebben aan geld een dominante, overheersende rol toegekend. Geld is onze baas geworden. Wij zijn dienaars van het geld geworden. We werken voor het geld, voor de aflossing van onze hypotheek. Maar geld is geen *commodity*. Geld behoort een middel te zijn, een instrument, in plaats van een doel op zichzelf.

Mensen voelen zich steeds meer teleurgesteld in de bedrijfscultuur van het grote geld. Het eten dat wordt geproduceerd is ongezond. De kleding is van niet al te grote kwaliteit, waarbij mens en natuur worden uitgebuit. Schoonheid en esthetica spelen geen belangrijke rol meer, de liefde ontbreekt. De politiek, het bedrijfsleven en de techniek zijn niet meer in verbinding met onze spirituele, emotionele en innerlijke behoeften. Ze zijn op grote schaal niet meer in staat om de werkelijke behoefte van de mens te vervullen. De mens wordt gezien als een lichaam. Maar we zijn zoveel meer dan alleen een lichaam. We zijn spirituele wezens. We beschikken over een ziel, een geest en bewustzijn. We willen vervulling van ons diepste wezen. Geluk, tevredenheid, blijdschap en liefde. We willen verbeelding, kunst, cultuur, muziek.

ONDERWIJS

Het nieuwe verhaal kan alleen tot leven worden gebracht als we ons onderwijs vernieuwen. Kinderen wordt geleerd dat de betekenis van het leven is om aan het einde van een studie een goede baan te krijgen. En onder 'goede baan' wordt in het algemeen verstaan dat je goed wordt betaald en niet dat je voldoening uit je werk haalt. In het nieuwe onderwijs staat de betekenis van het leven centraal. Werk en roeping worden bij elkaar gebracht. Het leven draait om zoveel meer dan je rekeningen betalen.

Ik kijk uit naar het nieuwe onderwijs dat niet alleen ons hoofd centraal stelt, niet alleen gaat over de ontwikkeling van ons intellect, niet alleen gaat over 'meten is weten', over academische resultaten behalen, maar ook over het hart, over gevoelens, emoties, relaties, liefde, compassie, vrijgevigheid, overvloed en schoonheid. Dit soort waarden komen allemaal vanuit het hart.

**“DE MENS IS NATUUR.
HOE WE DE NATUUR
BEHANDELEN, ZO
BEHANDELEN WE
ONZELF”**

Het oude onderwijs ‘ontleert’ kinderen de vaardigheden die zo belangrijk zijn in dit leven. Als je de universiteit hebt afgerond, weet je niets van wat van wezenlijk belang is in het leven. Je weet niet hoe je zelf kan voorzien in eten en drinken, je kan je eigen kleding niet maken, je weet niet hoe je een stoel maakt, je kunt geen huis bouwen. Het onderwijs heeft je geen enkele vaardigheid geleerd om in je eigen bestaan te voorzien. In het nieuwe onderwijs leer je alle vaardigheden die nodig zijn om te leven.

MENSELIJKHEID

In de *Bhagavad Gita* (een boekwerk dat een grote rol speelt in het Hindoeïsme, red.) zijn er drie belangrijke woorden: Yajna, Dana en Tapas. Ik heb deze woorden vertaald en er een boek over geschreven: aarde, gemeenschap en ziel. *Yajna* gaat over de relatie van de mens met de natuur. Hoe we met de

“HET ONDERWIJS ‘ONTLEERT’ KINDEREN DE VAARDIGHEDEN DIE ZO BELANGRIJK ZIJN IN DIT LEVEN”

natuur leven. We zijn zelf natuur. In het Engels betekent *nature* ‘geboren zijn’. De mens is natuur. Hoe we de natuur behandelen, zo behandelen we onszelf. Echte Yajna zal natuur aanvullen. Door de natuur te verzorgen.

Dana laat zien dat we de mensheid dienen door te geven. Geven is het enige dat we als mens van nature kunnen. Een economie van geven. *Tapas* gaat over de verzorging van de ziel. Het buigen en luisteren naar het hoogste binnen onszelf. Door de ontwikkeling van de kracht van stilte, van liefde en van zijn. Zo voeden we onze ziel.

Steeds meer mensen realiseren zich dat ze geen slaven meer willen zijn van het huidige economische systeem. Menselijkheid is een nieuw doel. Geld kan hierbij helpen, louter en alleen als middel. Verantwoordelijkheid nemen voor de na-

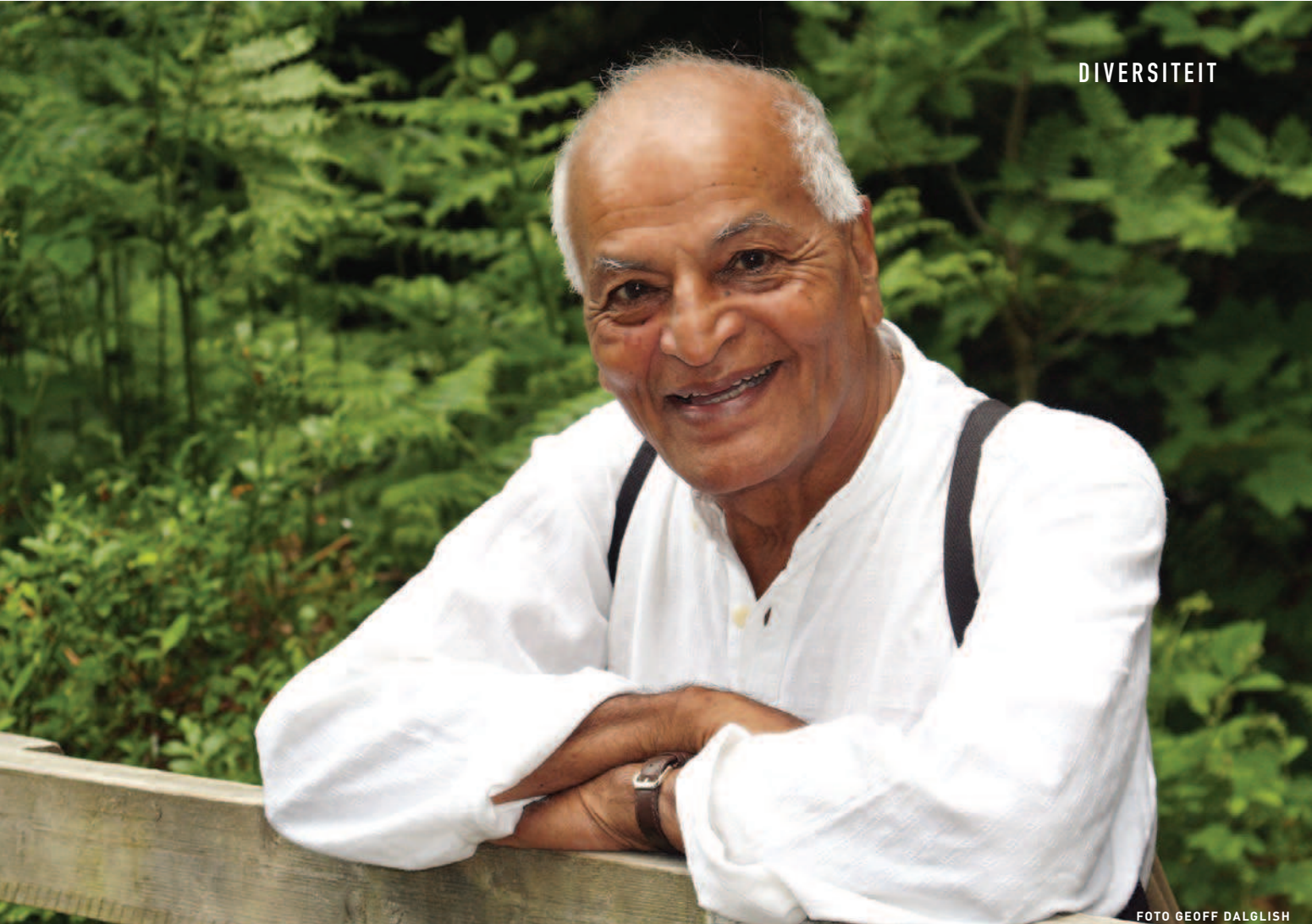

FOTO GEOFF DALGLISH

Bevlogen economisch activist

Satish Kumar woont in Engeland. Hij is sinds 1973 hoofdredacteur van *Resurgence & Ecologist*, een magazine over ecologie, sociale kwesties en spirituele waarden. Hij was van 1991 tot 2010 programmadirecteur bij het Schumacher College, heeft diverse eredoctoraten ontvangen en is een veelgevraagd spreker. In 2010 sprak hij voor het New Financial Forum in Den Haag. Kumar is geboren in India en trad op negenjarige leeftijd toe tot de orde van de Jain monniken, een orde die geweldloosheid omarmt. Op zijn achttiende werd Kumar een leerling van Vinoba Bhave, een volgeling van Gandhi. Toen Kumar 26 jaar was, las hij in de krant dat Bertrand Russell, die op dat moment negentig jaar oud was, naar de gevangenis was gestuurd wegens protest tegen de nucleaire wapenwedloop. Dit inspireerde Kumar tot een drastische daad; hij besloot een 'pelgrims-tocht voor de vrede' te gaan houden. Het werd een bedevaarttocht van 8.000 mijl zonder een cent op zak. In 1978 werd zijn autobiografie gepubliceerd onder de titel *No destination*.

tuur is ook een nieuw doel. Geld vormt hierbij een hulpinstrument, niet langer een doel op zichzelf. Natuur, menselijkheid, kwaliteit van leven, geluk en welzijn behoren tot de essentie van het leven waar mensen steeds meer voor over hebben. Deze transformatie is volop gaande.

DIVERSITEIT

In de diversiteit van ons bestaan zijn we de fundamentele waarheid vergeten dat we geen Amerikanen, Russen, Europeanen, Israëliërs en/of Palestijnen zijn. We zijn geen Hindoes of Moslims, Shiieten of Soennieten, Katholieken of Protestanten, zwart gekleurd of blank. We zijn allemaal leden van dezelfde familie. Ongeacht onze nationaliteit of geloofsovertuiging. Onder onze huid stroomt overal hetzelfde rode bloed. Op kwantumniveau bestaan we uit protonen en fotonen. Op spiritueel niveau zijn we allemaal puur bewustzijn. Diversiteit brengt het beste in mens en samenleving naar boven. In tegenstelling tot uniformiteit geeft het aan alles en iedereen de ruimte om te bloeien. Het is aan ons om de eenheid en verbinding te zien in dat alles. ■

Dit essay is een compilatie van een interview op Youtube en een artikel in zijn magazine. Het is vertaald en bewerkt door Ivo Valkenburg.